

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1923 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående viss ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 35, som behandlats av första lagutskottet, hava herrar *K. G. Westman* och *Oscar Ericson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande lämpligheten av sådan ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, att ifrågavarande organisationsform komme att erbjuda större ekonomisk säkerhet.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Med samhällslivets utveckling och det snabba materiella framåtskridandet har följt ökat behov av sammanslutning för vinnande av ekonomiska syften. Ur detta behov har framvuxit ett flertal olika former av fria associationer. Bland de för nämnda ändamål bildade sammanslutningarna märkas i främsta rummet bolag och föreningar. Mellan dessa arter av associationer, vilka båda utgöra på avtal grundade personföreningar för fortsatt ekonomisk verksamhet, finnas betydelsefulla principiella olikheter. Med hänsyn till det ekonomiska syftets närmare beskaffenhet kunna sålunda bolagen karakteriseras som associationer, vilka verka för självständiga ekonomiska ändamål och avse att förvärva självständig vinst. Föreningarna däremot hava i allmänhet till syfte att understödja de enskilda medlemmarnas hushållning genom att minska deras levnadskostnader eller göra deras arbete mera inkomstbringande. Från juridisk synpunkt sett kunna föreningarna betecknas såsom sammanslutningar med växlande kapital och medlemsantal. De äro sålunda öppna associationer. I motsats härtill kunna bolagen sägas vara slutna antingen så, att såväl delägarnas antal och per-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 9 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 12.) 1

Inledning.

soner som deras insatser äro genom avtal bestämda eller så, att, även om delägarna växla, storleken av det insatta kapitalet är genom avtal fixerad. Häremot strider givetvis icke, att i ett aktiebolag aktiekapitalet kan ökas eller minskas och i sammanhang därmed nya aktier utsläppas eller gamla indragas. En sådan åtgärd förutsätter nämligen en modifikation av bolagsavtalet, och åtgärden är till sitt omfång inskränkt inom bestämda, på förhand avtalade gränser. Föreningen är däremot till sin natur elastisk, i det att densamma principiellt medger nya medlemmars intagande och förutvarande medlemmars avgång, utan att någon viss gräns för denna växling blivit uppdragen. Med detta förhållande följer växling jämväl i föreningskapitalets storlek.

De arter av associationer, som nu berörts, hava även olika uppgifter att fylla. Den för det ekonomiska livet betydelsefullaste bolagsformen, aktiebolaget, avser en samverkan möjliggjord genom sammanskott av ett bestämt kapital. Den kan därför användas blott av dem, som redan hava ett samlat kapital till sitt förfogande. De enkla bolagen och handelsbolagen utgå från samverkan mellan personer, vilka i regel själva taga del i företagets förvaltning och principiellt obegränsat svara för uppkomna förbindelser. Denna associationsform förutsätter därför, att delägarnas antal begränsas till ett fåtal, och att växling av desamma i allmänhet icke äger rum. De ekonomiska föreningarna däremot avse att sammanföra en mängd små ekonomiska krafter, som, var för sig svaga, förenade kunna bliva av stor betydelse. För dem, vilka icke hava något eller blott otillräckligt kapital, öppnar denna associationsform en utväg att genom sparande och ömsesidigt stöd komma i åtnjutande av det större kapitalets fördelar. Genom sammanslutning av ett flertal personer skapas en kapitalbildande faktor, som i likhet med det samlade kapitalet kan utnyttjas såsom kreditunderlag. I viss mån kan denna form av ekonomisk sammanslutning därför motarbeta verkningarna av kapitalets benägenhet att hopa sig hos ett fåtal.

Svensk lagstiftning om ekonomiska föreningar.

I vårt land hava de för ekonomisk verksamhet bildade föreningarna först sent blivit föremål för behandling i lag — de i annat syfte skapade föreningarna vänta ännu på legislativ behandling. De enda arter av liknande organisationer, som i äldre tid voro föremål för lagstiftningens intresse, voro skråna, vilka jämte sina andra uppgifter även avsågo att utgöra sammanslutningar mellan personer i samma levnadsvillkor och med likartade levnadsbehov för stödjande av deras ekonomiska ställning. De vid skråväsendets avveckling skapade obligatoriska hantverks-, fabriks- och handelsföreningarna samt de efter dem följande frivilliga föreningarna av

näringsidkare ävensom vissa särskilda typer av föreningar såsom flottningsföreningar med flera blevo efter hand föremål för legal reglering, men bestämmelser med större räckvidd gåvos först genom 1895 års lagstiftning rörande bolag och föreningar. Med betänkande den 30 juni 1890 hade den s. k. bolagskommittén avlämnat, bland annat, ett förslag till lag om föreningar för ekonomisk verksamhet. Förslaget blev, sedan detsamma undergått en del jämkningar, genom proposition, nr 6, förelagt 1895 års riksdag. Särskilda utskottet nr 1 tillstyrkte i utlåtande, nr 1, bifall till propositionen med åtskilliga däri företagna ändringar. Sedan med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar av förslaget nämnda utskott i memorial, nr 4, föreslagit ytterligare modifikationer i förslaget, blev detsamma av riksdagen antaget. I enlighet med riksdagens beslut utfärdades den 28 juni 1895 lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet.

Den kommitté, som den 27 januari 1905 tillsattes för att verkställa en revision av 1895 års lag om aktiebolag, erhöll även i uppdrag att upprätta förslag till sådana ändringar i lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, som kunde föranledas av vissa i ämnet gjorda framställningar, så ock till de ändringar i sistnämnda lag, som eljest kunde anses böra äga rum i sammanhang med aktiebolagslagens revision. Den 5 februari 1908 framlade kommittén betänkande med förslag till, bland annat, lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. Med hänsyn till begränsningen av det kommittén meddelade uppdraget i fråga om föreningslagen hade kommittén inskränkt sitt arbete i denna del till vidtagande av sådana formella och sakliga ändringar, som befunnits ej mindre i och för sig riktiga än även påkallade av syftet att ernå, i den mån det syntes lämpligt, överensstämmelse mellan aktiebolags- och föreningslagarna. Dessutom hade kommittén i föreningslagen upptagit bestämmelser, som föranletts av en utav riksdagen gjord särskild framställning. Då detta betänkande den 27 maj 1909 föredrogs i statsrådet, erinrade chefen för justitiedepartementet, att en särskild kommitté den 21 december 1903 avgivit ett förslag till lag om registrerade föreningar för annan än ekonomisk verksamhet, över vilket förslag, sedan det inom departementet gjorts till föremål för omarbetning i vissa delar, högsta domstolen avgivit infortrat utlåtande. Departementschefen anmälde, att sedermera vid behandling inom departementet av förevarande frågor bestämmelser angående bägge arterna av föreningar blivit sammanförda i ett förslag till lag om föreningar. Nämnda förslag blev efter vissa ändringar genom proposition, nr 83, förelagt 1910

års riksdag. Lagutskottet hemställde i utlåtande, nr 50, om antagande av lag i ämnet av viss ändrad lydelse, men i anledning av kamrarnas olika beslut förföll frågan. Densamma blev emellertid redan påföljande år ånyo underställd riksdagens prövning. Med hänsyn till de önskingar, som framstälts om särskiljande av bestämmelserna rörande de bägge arterna av föreningar, hade inom justitiedepartementet utarbetats förslag till särskilda lagar, den ena om ekonomiska föreningar och den andra om ideella föreningar. Berörda båda förslag blevo efter omarbetningar genom proposition, nr 35, framlagda för 1911 års riksdag. Förslagen tillstyrktes med vissa ändringar av lagutskottet i avgivet utlåtande, nr 46. Vid behandling inom kamrarna blev förslaget till lag om ideella föreningar av första kammaren med vissa ändringar bifallet men av andra kammaren avslaget. I fråga om de ekonomiska föreningarna vidtogs bägge kamrarna ändringar i olika riktningar. I anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande de ekonomiska föreningarna framlade utskottet i memorial, nr 53, förslag till sammanjämkning i denna del. Förslaget blev av båda kamrarna antaget. I enlighet med riksdagens beslut utfärdades den 22 juni 1911 nu gällande lag om ekonomiska föreningar. Genom lagar den 29 juni 1912, den 30 maj 1916, den 24 maj 1918, den 13 maj 1921 och den 5 maj 1922 hava vissa ändringar vidtagits i 1911 års lag.

Bolagskommitténs uttalande angående principerna för lagstiftning rörande ekonomiska föreningar.

Beträffande de synpunkter, som borde läggas till grund för lagstiftning rörande ekonomiska föreningar, anförde bolagskommittén i sitt ovan nämnda, den 30 juni 1890 avgivna betänkande, bland annat:

»Vid utarbetandet av förslag till lag om föreningar för ekonomisk verksamhet har kommittén — — haft till huvudsakligt ögonmärke att framlägga bestämmelser, genom vilka dels föreningarnas ställning såsom självständiga bärare av rättigheter och skyldigheter tryggas och bekräftas, dels ock medlemmarnas ansvarighet för föreningens förbindelser till art och omfång fullständigt regleras. Däremot äro de i egentlig mening organisatoriska stadgandena ej beräknade på att i detalj ordna föreningarnas verksamhet, utan avse allenast att bilda den ram, inom vilken det må överlätas åt föreningarna att fritt utveckla sig efter olika art och uppgift. Kommitténs tillvägagående i detta hänseende har ej uteslutande eller ens huvudsakligen föranletts av de betydande svårigheter, det vid ett första försök att lagbinda föreningsformen alltid skulle möta att uppställa regler för vart och ett av de mångfaldiga, sinsemellan till syfte och verksamhetssätt olikartade slagen av föreningar. Fastmera har kommittén ansett det med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke en i detalj gående lagstiftning långt ifrån att stödja denna associationsform, snarare skulle komma att pålägga densamma band, som kunde verka hämmande på dess utveckling.»

De av kommittén sålunda uttalade principerna ligga till grund även för nu gällande föreningslag.

1911 års lag stadgar i 1 § vilka föreningar, som enligt lagens bestämmelser kunna bli registrerade såsom ekonomiska föreningar. Gränsen mellan ekonomiska och ideella föreningar har dragits så, att under den förra gruppen falla alla föreningar med syfte att genom ekonomisk verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Såsom exempel på dylik verksamhet angivas i lagen anskaffande av livsmedel eller andra förnödenheter åt medlemmarna, avsättande av alster av medlemmarnas verksamhet, beredande av bostäder och anskaffande av lån åt medlemmarna. Till den senare gruppen hänföras alla föreningar, som fullfölja ett religiöst, välgörande, politiskt, socialt, vetenskapligt, konstnärligt eller sällskapligt syfte eller avse vårdande av yrkesangelägenheter eller hava annat ändamål än att genom ekonomisk verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Härifrån göres dock det undantaget, att föreningar, som idka handel eller annan verksamhet, varmed följer skyldighet att föra handelsböcker, skola — oavsett deras ändamål — inräknas bland ekonomiska föreningar. Enligt bestämmelse i 91 § skall lagen icke äga tillämpning beträffande sparbanker, sjukkassor, understödsföreningar, försäkringsföreningar eller hypoteksföreningar. Ej heller göres genom densamma ändring i vad om föreningar för visst ändamål eljest är i annan lag eller författning särskilt stadgat. De materiella förutsättningarna för att förening skall kunna vinna registrering såsom ekonomisk förening är, förutom att densamma med avseende å verksamhet och syfte uppfyller de nyssnämnda villkoren, att den tillämnade verksamheten icke är lagstridig eller osedlig, samt att föreningens stadgar icke innehålla något, som strider mot särskild föreskrift i föreningslagen eller annan författning. Beträffande de formella förutsättningarna för registrering stadgas i 5 §, att förening skall bestå av minst fem medlemmar, samt att densamma i enlighet med lagen skall hava antagit stadgar och utsett styrelse. Vid ingivande av ansökning om registrering skola enligt 6 § nämnda förhållanden på visst sätt styrkas. 10 § föreskriver såsom allmän regel, att ekonomisk förening när som helst må antaga nya medlemmar. Om i stadgarna annorlunda bestämts, skall detta dock lända till efterrättelse. Beträffande rätten till utträde bestämmer 11 §, att medlem äger efter uppsägning utträda ur föreningen. Dock må i stadgarna föreskrivas, att uppsägning ej får ske, förrän efter viss tid, högst två år, från inträdet i föreningen. Med Konungens beviljande kan sagda tid utsträckas till högst fem år. I stadgarna för förening med begränsad

Gällande lag om ekonomiska föreningar.

personlig ansvarighet får emellertid enligt 66 § ej meddelas bestämmelse, som utgör hinder för medlem att när som helst uppsäga sig till utträde. På grund av stadgande i 14 § skall avgång ur föreningen anses äga rum vid den tid för räkenskapsavslutning, som infaller näst efter en månad eller efter den i stadgarna bestämda längre tid, högst sex månader, sedan medlemmen uppsagt sig till utträde. Då medlem avgått, äger enligt 15 § han eller hans rättsinnehavare utfå dels sex månader från avgången den inbetalda insatsen, i den mån föreningens behållna tillgångar därtill förslå utan anlåtande av reservfond eller förnärmande av övriga medlemmars lika rätt, dels ock i samma ordning som övriga medlemmar vad på den avgångne belöper av beslutad vinstutdelning. Därest förenings stadgar innehålla inskränkning i avgående medlems rätt, varom nu sagts, skall den dock med visst undantag lända till efter rättelse. Om förenings egendom avträdes till konkurs efter ansökning, som gjorts inom ett år från det medlem avgick, är han enligt 16 § pliktig, såvitt rör föreningens borgenärs rätt, att återbära vad han utfått av sin insats. Ut i 46—48 §§ angivas de fall, i vilka förening är skyldig att träda i likvidation. Dylig skyldighet föreligger, då förenings verksamhet finnes vara lagstridig eller uppenbart osedlig, då förening saknar till registret anmäld, behörig styrelse, då antalet föreningsmedlemmar nedgått under fem och tillräckligt antal medlemmar ej inträtt inom tre månader, samt då förhållande inträtt, på grund varav enligt bestämmelse i stadgarna föreningen skall upphöra med sin verksamhet. 73—82 §§ innehålla föreskrifter om registrering. Densamma äger rum hos länsstyrelserna, och närmare bestämmelser om föreningsregistren utfärdas av Konungen.

Motionen.

I nu förevarande motion hava motionärerna gjort gällande, att de ekonomiska föreningarna icke genom 1911 års lag erhållit en organisation, som erbjuder tillräcklig ekonomisk trygghet och fasthet. Det vore enligt motionärernas uppfattning ett viktigt intresse, att de brister undanröjdes, med vilka denna form för ekonomisk samverkan visat sig vara behäftad. Bland åtgärder, ägnade att bereda ifrågavarande organisationsform större ekonomisk säkerhet, förordade motionärerna föreskrivandet såsom villkor för registrering, att viss del av insatskapitalet skulle vara kontant erlagt. Denna del kunde lämpligen sättas till minst hälften av det i företaget tecknade beloppet. Vidare borde medlems rätt att utträda ur förening i någon mån begränsas. Det syntes sålunda enligt motionärernas mening icke möta betänkligheter att förlänga uppsägningstiden till exempelvis två år. Även borde stadgas, att förening skulle vara skyldig

att träda i likvidation, då insatskapitalet till viss del gått förlorat. Slutligen borde det åläggas ekonomiska föreningar skyldighet att till registreringsmyndigheten insända vissa uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden.

Såsom motionärerna antytt, hava under de senaste åren inom föreningslivet på det ekonomiska området framträtt missförhållanden av olika slag. Föreningar, som börjat sin verksamhet under till synes gynnsamma omständigheter, hava ofta inom kort tid kommit på obestånd. Genom vanskötsel och mindre lycklig förvaltning, ofta möjliggjorda genom bristfällig organisation, hava under föreningsform drivna företag hastigt ruinerats. Långt ifrån att bereda de intresserade några fördelar hava de i stället medfört betydande förluster för såväl medlemmar som utomstående. Särskilt inom jordbrukskooperationen kunna påvisas åtskilliga fall av osund föreningsbildning och underhållig förvaltning. Understundom hava givetvis de inträffade fallisemangen haft sin grund i de under kristiden rådande säregna förhållandena. Den under högkonjunkturen våldsamma spekulationen och det efterföljande prisfallet hava även här visat sina verkningar. Självfallet hava också under ifrågasatt organisationsform drivna företag träffats av de svårigheter, mot vilka hela vårt näringsliv för närvarande kämpar. Även frånsett dylika, av särskilda förhållanden eller det allmänna ekonomiska läget framkallade företeelser måste det medgivas, att, såsom motionärerna framhållit, på ifrågasatt område allt icke är väl beställt. Emellertid torde det kunna ifrågasättas, huruvida de förefintliga missförhållandena kunna på lagstiftningens väg undanröjas.

Vid tillkomsten av såväl 1895 års föreningslag som nu gällande lag i ämnet framhölls, att de ifrågasatta bestämmelserna borde kunna tillämpas beträffande associationer av olika slag. Med hänsyn härtill hava de gällande lagstadgandena formulerats. De krav, som ställas på en sammanlutning för att densamma skall kunna registreras såsom ekonomisk förening, äro sålunda, på sätt framgår av den ovan lämnade redogörelsen, synnerligen små. Föreningens ändamål behöver icke vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Även föreningar med rent ideella syften betraktas såsom ekonomiska, så snart syftets fullföljande sker genom verksamhet, varmed följer bokföringsskyldighet. Ifråga om organisation kräves endast, att föreningen består av minst fem ledamöter, att stadgar antagits, och att styrelse utsetts. Möjlighet gives att i stadgarna begränsa såväl medlemsantal som insatskapital och därigenom göra föreningen mer eller

Utlökottet.

mindre sluten. Föreningar kunna registreras, som alldeles sakna insatskapital. På grund av denna lagens allmänna ståndpunkt hava såsom ekonomiska föreningar registrerats sammanslutningar av de mest skilda typer. Föreningar, som verka för utpräglat ideella syften, och sammanslutningar, som närmast hava karaktär av aktiebolag, falla sålunda under de i lagen givna föreskrifterna. Under dylika omständigheter är det givetvis ytterst vanskligt att meddela allmänna föreskrifter rörande föreningarnas organisation och ekonomiska förhållanden. Fara föreligger, att dylika stadganden beträffande vissa former av föreningar komma att bli ineffektiva. I fråga åter om andra grupper kunna dylika stadganden verka hämmande och förhindra en sund utveckling. På sätt framgår av bolagskommitténs ovan återgivna uttalande, har även till grund för lagstiftningen på detta område legat en strävan att undvika ett detaljerat reglerande av föreningarnas organisation och verksamhet. Denna strävan anser utskottet böra fullföljas. Det torde vara lyckligast, om dessa sammanslutningar, såvitt möjligt, fortfarande kunna få utveckla sig fritt utan att hindras av tyngande lagbestämmelser.

Redan de nu anförda omständigheterna torde utgöra hinder för detaljändringar i den gällande föreningslagstiftningen i syfte att råda bot på förefintliga missförhållanden inom vissa grupper av föreningar. Härtill kommer, att de av motionärerna föreslagna åtgärderna enligt utskottets förmenande icke äro ägnade att bidra till olägenheternas avhjälpan.

Givetvis är det, såsom motionärerna framhållit, av stor betydelse, att en ekonomisk förening redan vid början av sin verksamhet förfogar över erforderligt rörelsekapital och icke nödgas arbeta med tyngande skulder. Något hinder finnes ju icke heller att i stadgarna föreskriva, att större eller mindre del av insatskapitalet skall kontant inbetalas. Att, på sätt motionärerna förordat, såsom villkor för registrering av alla föreningar föreskriva, att viss del av kapitalet skall vara kontant erlagt, torde emellertid vara föga verksamt. Såsom ovan påpekats, tillåter lagen ett minsta medlemsantal av fem, och något skäl att avsevärt höja detta tal torde icke föreligga. Det lär då svårligen kunna förhindras, att en förening söker registrering, medan anslutningen ännu är ringa och det icke möter några svårigheter att fylla kravet på inbetalning av exempelvis hälften av insatssumman. Sedan registrering vunnits, kan föreningen därefter utan att fordra fullgörande av omedelbar betalningsplikt bevilja inträde åt så många nya medlemmar, att föreningen i allt fall från verksamhetens början kan komma att sakna ett i förhållande till rörelsens omfattning betryg-

gande tillgängligt kapital. En anordning sådan som den av motionärerna härutinnan föreslagna måste därför fullständigas med stadgande, att förening icke må antaga medlemmar i vidare utsträckning än att dess kontanta insatskapital uppgår till föreskriven del av hela det tecknade insatsbeloppet. En reform i denna riktning skulle emellertid i viss mån stå i strid med ifrågavarande organisationsforms syfte att möjliggöra sammanslutning mellan mindre bemedlade. Därest man stadgade omedelbar kontant inbetalning av en mera avsevärd del av insatskapitalet, skulle man försvåra eller förhindra fattigare befolkningsgruppers deltagande i föreningsrörelsen. Därigenom skulle organisationsformens syfte att stödja de i ekonomiskt avseende svagare folklagren väsentligen förfelas och sammanslutningens gynnsamma sociala verkningar i ej ringa mån utebliva. Lämpligare synes därför vara, att det för företagets bestånd nödvändiga kapitalet samlas efter hand genom avsättning av uppkommen vinst eller smärre tillskott från medlemmarna.

De sist berörda skälen kunna givetvis anföras även mot införandet av stadgande, att ett visst, absolut bestämt belopp måste vara inbetalat, innan registrering kan erhållas. En sådan föreskrift torde dessutom vara mindre lämplig jämväl av det skälet, att omfattningen av de ekonomiska föreningsrörelse och därmed även deras kapitalbehov i regel äro direkt beroende av antalet medlemmar. Erinras bör även, att vissa föreningar, som registrerats såsom ekonomiska, arbeta utan insatskapital eller med ett obetydligt sådant.

Vad angår motionärernas förslag att försvåra medlems utträde ur förening och därigenom skydda sammanslutningen mot hastigt uttagande av insatskapitalet, är att märka, att enligt lagens 15 § i föreningsstadgar kunna intagas föreskrifter, som erbjuda viss säkerhet i sistnämnda hänseende. Ett kraftigt kringskärande av medlems rätt till utträde kunde även medföra ogynnsamma verkningar. Betydande svårigheter skulle därigenom kunna förorsakas medlemmar i små omständigheter, som av någon anledning vore nödsakade att taga i anspråk sina samtliga tillgångar. Många personer skulle säkerligen av stränga bestämmelser i denna riktning avskräckas från att ingå i ekonomiska föreningar. Särskilt torde det vara betänkligt att försvåra utträde ur föreningar, i vilka medlemmarna stå i personligt ansvar för sammanslutningens förbindelser.

Såsom ovan påpekats, är förening skyldig att träda i likvidation, då förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i stadgarna föreningen skall upphöra med sin verksamhet. Givetvis öppnar denna föreskrift möjlighet till införande av den i motionen förordade bestämmelsen, *Bihang till riksdagens protokoll 1923. 9 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 12.) 2*

att förening skall träda i likvidation, då insatskapitalet till viss del gått förlorat. Att för alla de skilda typer av föreningar, som rymmas under 1911 år lag, uppställa en dylik regel torde emellertid icke vara lämpligt. Bolagskommittén har i sitt år 1890 avgivna betänkande framhållit, att förlust av viss del av rörelsekapitalet ej med nödvändighet borde föranleda upplösning. I föreningen vore nämligen, fortsatte kommittén, ej såsom i aktiebolaget storleken av rörelsekapitalet från början fixerad, eller någon kortare tid för dess inbetalning bestämd. Insatsernas belopp växlade naturligen med medlemmarnas antal, och inbetalningen kunde ske successivt i små poster under loppet av en längre tidrymd. Därtill komme även, att föreningens affärsförbindelser i allmänhet vore inskränkta till ett mindre område, där starkare rubbningar i föreningens ställning, t. ex. insatssummans minskning i följd av medlemmars avgång, mindre lätt kunde undgå att bliva kända av fordringsägarna, vilka då hade utväg att genom förenings försättande i konkurs eller annorledes bevaka sina intressen. Även om sist anförda skäl under nu rådande förhållanden icke längre äger allmän giltighet, torde dock den ståndpunkt, kommittén sålunda intagit, få anses riktig. En lagändring i av motionärerna föreslagen riktning skulle även sakna betydelse i fråga om de föreningar, som driva verksamhet med intet eller högst obetydligt insatskapital.

Vad slutligen angår motionärernas förslag om åläggande för särskilt större ekonomiska föreningar att till registreringsmyndigheten insända vissa uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden, torde det icke kunna förnekas, att vissa skäl tala för införandet av en dylik uppgiftsskyldighet. Det är givetvis av intresse för såväl samhället som enskilda att erhålla kunskap om åtminstone vissa under föreningsform drivna företags ekonomiska ställning. Skyldigheten att lämna dylika uppgifter skulle emellertid för ett flertal smärre föreningar med begränsat verksamhetsområde vara synnerligen betungande och väsentligt öka registreringsmyndigheternas arbete utan att medföra motsvarande nytta. Att, såsom motionärerna synas ifrågasätta, begränsa uppgiftsplikten till allenast större ekonomiska föreningar torde icke vara genomförbart. Det synes nämligen knappast låta sig göra att uppdraga en lämplig gräns mellan större och mindre föreningar. För övrigt må erinras, att redan nu de kooperativa föreningarna till socialstyrelsen insända detaljerade uppgifter rörande sin ekonomiska ställning. Skyldighet för dessa föreningar att lämna liknande uppgifter även till annan myndighet torde ej böra föreskrivas. En effektiv kontroll över de ekonomiska föreningarna torde förutsätta, att förandet av föreningsregistren

överflyttas från länsstyrelserna till en för hela riket gemensam myndighet. Frågan om en dylik centralisering av registreringen har tidigare varit föremål för övervägande. Även om åtgärden skulle medföra vissa fördelar, synes den nu icke böra ifrågakomma.

Den viktigaste anmärkningen mot de i motionen framlagda förslagen är emellertid enligt utskottets mening, att motionärerna icke tillräckligt beaktat de ovan antydda olikheterna mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar. De betydelsefulla skiljaktigheter, som föreligga mellan dessa typer av sammanslutningar, nödvändiggöra även olikheter i det rättsliga reglerandet av desamma. De bestämmelser, som gälla för aktiebolaget, vilket principiellt är en sammanslutning av ett bestämt kapital, kunna i allmänhet icke tillämpas på den såsom en elastisk personsammanslutning uppbyggda ekonomiska föreningen. Motionärernas tanke att i större omfattning med föreningslagstiftningen införliva stadganden liknande dem, som nu gälla för aktiebolag, torde därför vara oriktig. Märkas bör även, att i åtskilliga fall, då föreningsformen icke anses innebära önskad trygghet för ett företags bestånd och utveckling, möjlighet finnes att genom företagets organiserande såsom aktiebolag komma i åtnjutande av de fördelar, bolagslagstiftningen kan erbjuda.

I viss mån synes motionärerna även hava förbisett, att en ekonomisk förening i vida högre grad än ett aktiebolag bygger på enig samverkan mellan delägarna. Den ekonomiska föreningen förutsätter ett medlemmarnas aktiva intresse för företagets sunda utveckling. Såsom framgår av det ovan sagda, hava de intresserade även inom den nuvarande lagens ram möjlighet att genom antagande av ändamålsenliga stadgar undvika några av de i motionen påtalade olägenheterna. Endast genom ett verksamt intresse möjliggöres en effektiv kontroll över styrelse och förvaltning. Blott då den enskildes önskan att för egen del erhålla snar vinst får stå tillbaka för hänsyn till sammanslutningens bästa, kan denna uppbyggas på bärkraftig ekonomisk grund. Det kräves vidare, att medlemmarna också under brydsamma tider hålla fast vid företaget. Därest de av önskan att erhålla en tillfällig fördel undandraga föreningen sitt stöd eller av fruktan för förluster skynda att uttaga sina insatta medel, torde det icke vara möjligt att med lagbestämmelser trygga föreningens framtida bestånd. Den säkraste vägen för främjande av motionens syfte att skapa ett sunt föreningsliv synes därför vara ett stärkande av den allmänanda och den sammanhållning, varpå de under denna form organiserade sammanslutningarna måste vila.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 mars 1923.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hederstierna, Jacob Larsson, Rogberg, Leander, Klefbeck, Edw. Larson, K. G. Westman* och *Åström**;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindqvist* i Halmstad, *Pettersson* i Bjällbo, *af Ekenstam, Leo, Johansson* i Brånalt, *Söderberg* och *Karlsson* i Vätö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *K. G. Westman*, som med instämmande av herrar *Rogberg* och *Johansson* i Brånalt ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

Uti en (s. 1) _____
_____ ekonomiska förhållanden (s. 7).

Utskottet.

Den nu gällande lagen om ekonomiska föreningar vilar, såsom av det föregående framgår, alltjämt i väsentliga drag på den första rättsliga reglering av hithörande område, som i vårt land kom till stånd genom 1895 års lagstiftning i detta ämne. Vägledande vid denna lagstiftning var bland andra den grundsatsen, att man icke borde pålägga ifrågavarande associationsform band, som kunde verka hämmande på dess utveckling. Inom

den rättsliga ram, som sålunda givits, har även bildande av ekonomiska föreningar i stor omfattning ägt rum. Det har därvid visat sig, att samma i lagen givna generellt avfattade rättsregler kommit att bli bestämmande för förhållandena med avseende å ekonomiska föreningar av från varandra vitt skilda typer. Vissa av dessa typer äro sådana, att deras blivande framträdande knappast kunnat förutses vid tillkomsten av lagstiftningen i ämnet. Det förekommer sålunda, att en ekonomisk förening kan äga ända till omkring 4,000 medlemmar spridda över största delen av Sverige och ett insatskapital på omkring 4 milj. kronor. Om det är riktigt, att »den ekonomiska föreningen förutsätter ett medlemmarnas aktiva intresse för företagets sunda utveckling», måste tydligen en dylik förening anses falla utanför en dylik förutsättning. Även i vissa producentföreningar, där medlemmarna bestå av lantbrukare, som äro bosatta inom större områden av ett eller flera län, är det tydligen praktiskt omöjligt för medlemmarna att visa ett »verksamt intresse» av den art, att därigenom »möjliggöres en effektiv kontroll över styrelse och förvaltning.» Ur annan synpunkt av anmärkningsvärd typ äro de ekonomiska föreningar, vilka såsom de elektriska distributionsföreningarna binda sina tillgångar i fasta anläggningar, som förutsätta, att medlemmarna en längre tid tillhöra föreningen. Slutligen må i detta sammanhang även erinras om den egendomliga typ av ekonomiska föreningar, vilken kännetecknas därav, att medlemmarna samtliga eller till största delen bestå av aktiebolag, underordnade ekonomiska föreningar eller andra juridiska personer och som understundom tillkommit för att ernå och upprätthålla en monopolställning.

Det torde knappast kunna bestridas, att lagstiftaren med uppmärksamhet bör iakttaga de erfarenheter, som inhämtats rörande den gällande lagstiftningens lämplighet med hänsyn till den utbildning i olika riktningar, som den ekonomiska föreningsformen sålunda erhållit i det praktiska livet. En strävan från lagstiftarens sida att tillgodogöra lagstiftningen dylika erfarenheter synes inom detta område vara i lika hög grad påkallad som strävandena att avhjälpa brister inom annan för näringslivet gällande lagstiftning.

Ej minst med hänsyn därtill att, såsom förut anförts, de ekonomiska föreningarna avse att sammanföra en mängd små ekonomiska krafter, som, var för sig svaga, förenade kunna bli av stor betydelse, måste det anses vara en behjärtansvärd uppgift att tillse, att dessa föreningars soliditet icke äventyras genom brister, som kunna avhjälpas, i den organisationsform, lagen ställer till förfogande, vilka brister medlemmarna ofta icke äga tillräcklig erfarenhet för att på förhand upptäcka och avlägsna genom avtals-

bestämmelser. Den, som äger kännedom om den sista tidens händelser inom här ifrågavarande område, vet även alltför väl, att de förluster, medlemmar i ekonomiska föreningar lidit på grund av deras förenings iråkade obestånd, för dem mången gång varit ytterst kännbara på grund av deras svaga ekonomiska bärkraft och att detta ofta i särskild grad varit fallet, då de enligt nu gällande lags medgivande iklätt sig ansvarsförbindelser, som ej stått i skäligt förhållande till den kontant inbetalda insatsen. Det synes vidare kunna ifrågasättas, huruvida det finnes verkligt fog att, såsom nu är förhållandet, på laga väg förhindra t. ex. en elektrisk kraftledningsförening att vid sig binda medlemmar för längre tid.

Att lagstiftaren vid strävandet att fylla sin uppgift att tillse, att de stadganden, som äro av betydelse för soliditeten och hållfastheten hos de ekonomiska föreningarna, erhålla den lämpligaste avfattning, handlar icke blott i medlemmarnas intresse utan även till förmån för den utomstående, som står i affärsförbindelse med dylik förening, är så tydligt, att därom endast behöver erinras.

Med hänsyn till de omständigheter, vilka i det föregående i korthet omnämnts, anser sig utskottet böra förorda, att en utredning verkställes rörande lämpligheten av en omarbetning av lagen om ekonomiska föreningar för ernående, att den i lagen stadgade organisationsformen må komma att erbjuda större ekonomisk säkerhet, och anser sig utskottet härvid böra framhålla, att en dylik utredning icke bör vara bunden vid det förhandsantagandet, att samtliga ekonomiska föreningar, huru olika till typ och verksamhet de än må vara, nödvändigtvis böra, på sätt hittills skett, underkastas enhetliga rättsregler.

Vad slutligen beträffar det i motionen framställda förslaget, att en utredning bör omfatta även lämpligheten att ålägga vissa ekonomiska föreningar en skyldighet, motsvarande den, som åvilar aktiebolag, att till registreringsmyndighet insända vissa uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden, anser utskottet detsamma värt att upptagas till prövning. Enligt utskottets mening bör det icke möta oöverstigliga svårigheter att med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av deras verksamhet särskilja de ekonomiska föreningarna i en uppgiftspliktig grupp och i en, som icke skulle åläggas uppgiftsskyldighet. I samband härmed synes tiden vara inne att till prövning upptaga frågan om överflyttande av förandet av föreningsregistren från länsstyrelserna till en för hela riket gemensam myndighet.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen ville med anledning av förevarande motion, I: 35, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande lämpligheten av sådan ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, att ifrågavarande organisationsform kommer att erbjuda större ekonomisk säkerhet.
